

Økt Innovasjon

Arbeidsgruppe oppnevnt av Næringsforeningen i Tromsø

Prosess notat

Versjon 4.4 – 01.12.04

Innledning

Næringsforeningen i Tromsø regionen (NFT) har oppnevnt en arbeidsgruppe (AG) med medlemmer fra lokalt næringsliv for å fremme økt innovasjon i Tromsø regionen.

NFT organiserer direkte og indirekte 70 % av alle private arbeidstakere i Tromsø regionen.

Mandat og hovedmålsetting

AG sitt mandat er å beskrive næringslivets utfordringer og muligheter for økt innovasjon med utgangspunkt i konkrete kundebehov og betydelige markedsmuligheter. AG skal beskrive nye modeller, fremme forslag til tiltak og iverksette handlinger for økt innovasjon i Tromsø. Vi skal bidra til et godt samarbeid mellom bedrifter, forsknings- og utdanningsmiljøer samt offentlige myndigheter for å få dette til.

Foreliggende notat er et svar på første fase i AG's arbeid.

Felles ståsted, definisjoner og eksempler

AG ønsker at arbeidet skal være preget av at næringslivets interesser er fokusert og kommer tydelig frem. *Diskusjonen om FoU, innovasjon og forskning er i for stor grad dominert av aktører fra forsknings- og utdanningsmiljøene.* AG mener at det er viktig at næringslivets behov, forventninger og ønsker må gies økt fokus både i det nasjonale og regionale arbeidet.

Innovasjonsbegrepet ble diskutert og AG var enig om å legge en bred definisjon av dette til grunn for sitt arbeid. Det ble enighet om en definisjon som følger:

En innovasjon er når et nytt eller modifisert produkt, en ny tjeneste eller en ny arbeidsmåte/-prosess tas i bruk i et marked på en suksessfull måte. Det "nye" kan være relativt stort og omfattende (radikale innovasjoner) eller mindre men betydningsfulle forbedringer (stegvise innovasjoner). Det kan også være at det "nye" bare er nytt i en gitt sammenheng (geografi, bruksområde eller bransje) Innovasjoner skjer både i offentlig og privat sektor.

Innovasjon er noe mer enn Forskning og Utvikling (FoU). Innovasjon innebærer også bl.a. markedsarbeid, salg, forretningsutvikling og organisasjonsoppbygging. En innovasjon skal for foretaket og deres omgivelser oppfattes som vesentlig forbedring.

Innovasjon skjer ved at en eller flere mennesker utvikler noe, vi kan kalle dem innovatører. De som etablerer nye bedrifter kalles ofte gründere. Men innovatører er i meget stor grad viktige som ansatte i eksisterende bedrifter hvor de gies anledning til å skape nye produkter, løsninger med mer.

Sytten eksempler på innovasjoner og/eller innovative bedrifter i Tromsø er:

- **Drytech AS** – hurtig mat basert på egenutviklet tørkeprosess
- **Nofi AS** – fiskeri- og oljevernustyr basert på patentert teknologi
- **OL-2014** – et stort prosjekt med store muligheter for regionen
- **Odd Berg Gruppen** – egenutviklede dykkerfartøy, pionerer i Nordsjøen
- **Tromsø brua** – i 1962 Nord-Europas lengste betong bru, bygget av Tromsø entreprenør Bjørn Meland
- **Tunnel anlegget** – nyskapende parkeringsanlegg, tilfluktsrom og vegsystem
- **Barlindhaug AS** – nye teknologiske løsninger for arktiske strøk, nyorganisering av utbyggingsmodeller og byggeentrepriser
- **Kongsberg Spacotec AS** – ny avansert teknologi for nedlesning og prosessering av satellittdata
- **Universitetssykehuset** – nye løsninger for akuttmedisin
- **Biotec Pharmacon** – nye produkter for dyre- og menneske helse
- **Hitra vaksinen** – vaksine for laksesykdom utviklet ved universitetet i Tromsø
- **Akvaplan-niva** – omsette forskning til kommersiell aktivitet, f.eks miljøovervåkning i arktiske områder og oppdrett
- **Dualog AS** – egen utviklet programvareløsning for maritim/mobil kommunikasjon
- **Sparebank1 Nord-Norge** – nye nettbaserte løsninger og finansprodukter
- **Helmersen delikatesser** - nytt butikk- og catering konsept med gourmet mat
- **Well Diagnostics AS** – egenutviklet programvare for sikker kommunikasjon i helsevesenet
- **Jupiter System Partner** – programvare til privat og offentlig virksomhet samt konsulent tjenester

Innovative bedrifter i Tromsø konkurrerer i økende grad på en nasjonal og internasjonal arena. I nasjonal sammenheng omtales ofte Norge som en sinke i innovasjonssammenheng og Nord-Norge henger spesielt mye etter. Dette er i mange tilfeller riktig men det avhenger også av hvem du spør og hvor du legger tellekantene. Olje- og gassproduksjonen på norsk sokkel har omfattet store og kompliserte prosjekter som er blant de største innovasjoner i verden inne sitt område (eks. Statfjord, Ormen Lange og Snøhvit). Norge har også vært en pioner innen utvikling av intensivt oppdrett av laks. Både olje- og gass- og oppdrettsvirksomheten har trukket med seg en betydelig underleverandør industri. *Sett utenfra vil andre land omtale Norge som en økonomisk suksess, en suksess også basert på betydelige innovasjoner.*

Fremtidig innovasjons modell

AG mener at vi må finne frem til nye modeller og arbeidsmåter for å få til inspirasjon og engasjement for økt innovasjon, også i den enkelte bedrift. *En mobilisering av bedriftsnivået vil være nøkkelen til å få til et betydningsfullt innovasjonsløft i regionen.*

I dag er de ulike miljøene; forskere, offentlig sektor og næringslivet for mye låst inne i sine egne bås og det er en betydelig skepsis/avstand mellom miljøene. Skilleveggene må bygges ned og det må innføres radikalt nye måter å arbeide på. Miljøene må arbeide sammen i konkrete kommersielle prosjekter med tydelige felles målsettinger, samtidig som vi ivaretar kreativitet og arbeid på tvers av fagområder.

AG ser at dette arbeidet også er en kamp om penger, makt og oppmerksomhet. De ulike miljøene vil ha ulike ståsteder og interesser i innovasjonsarbeidet. Dette har å gjøre med hvordan ressurser skal fordeles, kriteriene og innretningen av disse samt "eierskap" til kapital, ideer og beslutningsfora. Her må man arbeide profesjonelt og tett sammen for å etablere "vinn-vinn" løsninger.

AG har diskuterte en modell for å tenke helhetlig innovasjon med utgangspunkt i et bilde:

"For å bake en kake (en innovasjonskake) så trengs det både ingredienser, en oppskrift samt gode og kreative kokker"

Basis ingrediensene i innovasjonskaken vil være gode ideer, kapital, kunnskap om marked, og teknologi og vilje til å lykkes. I tillegg trengs en del andre ingredienser som vi kan tilpasse til prosjektet og lokale forhold.

Oppskriften vil beskrive hvordan disse ingrediensene kan føres sammen, i hvilken rekkefølge dette må gjøres samt "heve og steke tid".

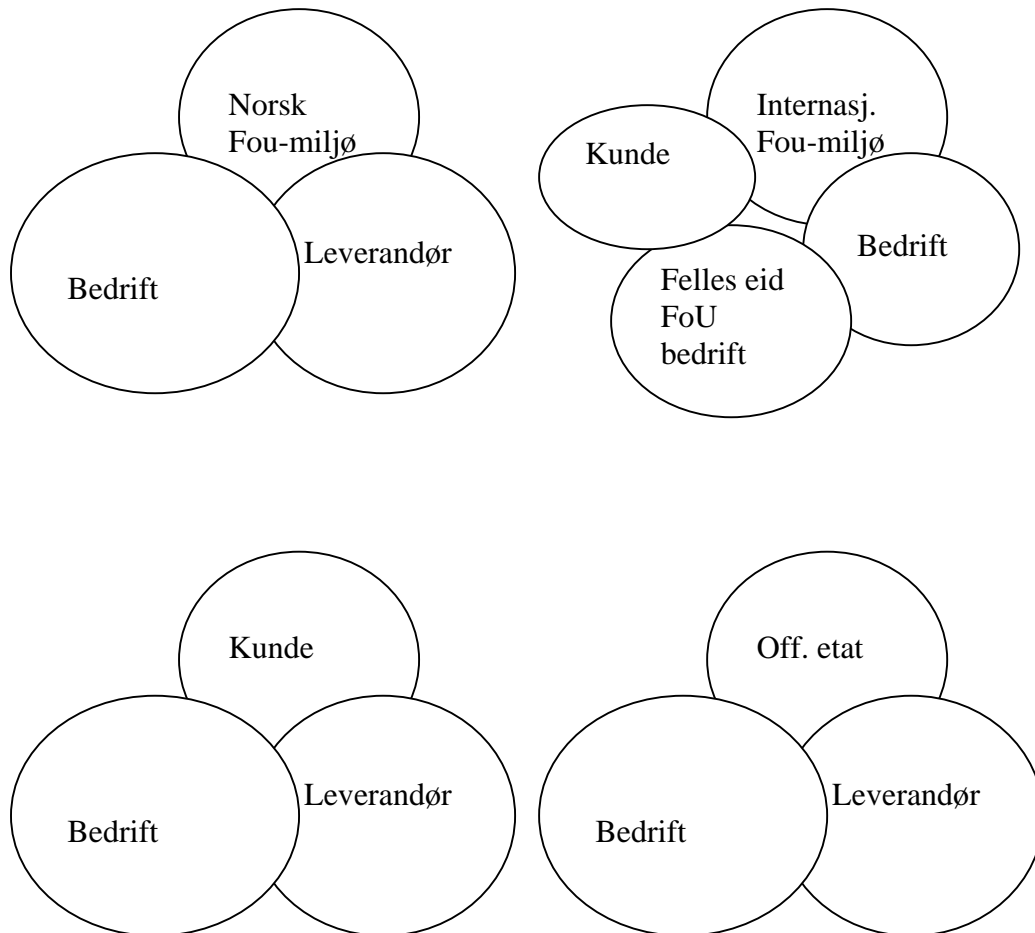
Gode og kreative kokker med unik kompetanse vil ut fra basisoppskrifta kunne bake kaken på en kreativ og god måte ved å utnytte tilgjengelige lokale ingredienser og de vil kunne lage et salgbart bakverk av høy kvalitet som kunden vil ha. Og de vil ikke gi seg før de er ferdige!

I Tromsø har vi mye av ingrediensene på plass, men vi mangler for eksempel nok regional investerings kapital til å ta de store løftene. Vi har mange gode kokker (...og vi vet at det ikke skal være for mange, samtidig). Men AG er av den oppfatning at vi ikke har den rette oppskriften. AG tror at den offentlig direkte - og indirekte finansiert FoU'en i større grad må ta utgangspunkt i næringslivets behov, og at vi må vi bygge sterke innovasjonsmiljøer rundt felles satsingsområder. Næringslivet må i større grad eie prosjektene, "eie pengene" og styre ressursbruken. Dette skal ikke gjelde for den forskningen som kan defineres som fri grunnforskning og/eller forskning som er først og fremst er definert som samfunnsnyttig og ikke nødvendigvis er kommersielt interessant. Eksempel på sistnevnt er deler av medisinsk forskning og samfunns faglig forskning. Det vil her være svært ulike behov og måter slikt samarbeid kan skje på, slik at vi må utvikle fleksible modeller.

I dag har vi store forskningsmiljøer i Tromsø som i liten grad har kontakt med næringslivet. Innen f.eks medisin så utføres ca 500 (?) forskerårsverk men vi har ingen bedrifter regionalt og det er liten/begrenset kontakt fra dette miljøet mot bedrifter utenfor regionen.

Innovasjons systemer

AG mener at det er viktig å få frem at innovasjon foregår på flere områder og på flere måter og at det er ulike partnere og prosesser involvert. I spørre undersøkelser oppgir bedrifter at de viktigste partnere i innovasjonsarbeidet er kunder og leverandører. FoU miljøer oppgis å være viktigste partner hos bare 10-15 % av bedriftene. De fleste (kanskje alle) bedrifter samarbeider med andre miljøer for å forbedre sin innovasjonsevne. Eksempler på samarbeid i innovasjons arbeid kan være:

Tidsaspektet og kostnadene ved innovasjon er svært forskjellig. Fra starten på et forsknings- eller utviklingsprosjekt og frem til kommersielt produkt kan det ta 10 til 15 år og kostnadene er store. Eksempel på dette i regionen er Biotec Pharmacon og DryTech. I motsatt ende kan en vesentlig produkt- og/eller prosessforbedring i en bedrift skje i løpet av noen få måneder og kostnadene kan være relativt lave. Eksempel på dette er innføring av ny prosess teknologi i fiskeindustrien og vesentlige forbedringer av eksisterende produkter.

Utfordringer og barrierer for økt nyskaping – hva stimulerer økt nyskaping?

I en rapport fra STEP - Senter for innovasjonsforskning fra mars 2001 om innovasjon i norsk næringsliv, så er det blant annet gjort følgende oppsummering av innovasjonsarbeidet i norske bedrifter:

- En tredjedel av bedriftene driver med innovasjonsarbeid. 10 % av bedriftene står for 95 % av totale innovasjonskostnader.
- Det er store forskjeller knyttet til bransje, størrelse på bedriften, geografi etc. Tjenesteytende sektor innoverer mer enn industrien
- Mange prosjekter blir sterkt forsinket og koster mer enn planlagt. Årsakene er i hovedsak knyttet til mangel på kompetanse, organisatoriske forhold, manglende markedsinformasjon og kapitalmangel. Årsakene varierer til dels sterkt bl.a. knyttet til bransje og bedriftsstørrelse.
-

I en dansk rapport fra 2003 sammenlignes innovasjonsevnen i 27 OECD land. Norge betegnes her som en middelhavsfarer i innovasjon. Vi kjennetegnes ved at vi satser mye på offentlig finansiert forskning men har liten evne til kommersialisering av denne. Kvaliteten på forskningen er også relativt lav. Rapporten peker også på at vi har god tilgang på kapital og at rammebetingelsene er relativt bra. Men vi involverer våre kunder og leverandører for lite i innovasjonsarbeidet. (Mandag Morgen 1/03).

Medlemmene i AG har stilt seg selv spørsmålet: *Hva skal til for å øke innovasjonen og ekspandere ut fra egen virksomhet?* Oppsummert var svarene konsentrert om behov for økt innsikt og nettverk inn mot sentrale kunder og markeder. Dette vil igjen gi grunnlag for å få nye kunder, forbedre de produkter og tjenester vi allerede har og til å utvikle ny produkter og tjenester. Det ble også fokusert på at samarbeid med andre bedrifter kan gi komplementære og mer konkurransedyktige produkter og tjenester.

Kapital kan være mangelvare i geografiske områder og til ulike faser i innovasjonsarbeidet. Men det å vise til generell mangel på kapital som den viktigste årsak til manglende innovasjon i Norge er for enkelt. *Kapital er en nødvendig men ikke tilstrekkelig betingelse for innovasjon. Kanskje vi heller burde vurdere om vi bruker ressursene våre feil?*

Nyskappende bedrifter er kjernen i innovasjonssystemet. Bedriftenes egen dynamikk og funksjonalitet bør derfor gjenspeiles bedre i utformingen av innovasjonspolitikken.

Nyhetsbrevet Innovista 2/2004 STEP – Senter for innovasjonsforskning

Mye av diskusjonen omkring nyskaping i Norge er knyttet til gründerne, dvs de som etablerer nye bedrifter. Men det største omfanget/veksten i næringslivet har vært og vil skje innenfor det etablerte bedriftsmiljøet eller ved at disse knoppskyter. (Kanskje er fordelinga gründerbedrifter/eksisterende bedrifter 20/80 målt i verdiskaping.) Det er derfor viktig at vi greier å fokusere på flere områder samtidig.

Implementering og operasjonalisering

AG er opptatt at de tiltak som foreslås blir satt ut i livet. Dette skal gjøres ved samhandling med andre. Vi ønsker å bidra til at det etableres forpliktende og langsiktig samarbeid mellom aktører og at dette skjer ved at åpne diskusjoner uten for mye skyttergraver og revir tenking. Hvordan dette skal skje vil være fase 2 i denne prosessen som skal skje fra høsten 2004.

Det er etablert kontakt med Aksjonsprogrammet – region, FoU v/ prosjektleder Jan-Roger Iversen som arbeider på oppdrag for Norut, universitetet og forskningsparken. Dette prosjektet skal gå fra 2004 til 2007 og har som mål ”å styrke regionens konkurransekraft innen næringsrettet FoU”.

Det er også tatt et initiativ ovenfor Norges forskningsråd for å etablere et nasjonalt pilotprosjekt i Tromsø for utvikling av nye innovasjonsmodeller.

Leder for AG er oppnevnt av KRD til å delta i en prosjektgruppe med fokus tilrettelegging for økt innovasjon i Nord-Norge. Gruppen skal rapportere til kommunalministeren.

NFT har også en dialog med NHO i Troms om tiltak innen innovasjonsområdet.

Det er stor vilje og mange prosesser i gang for å få til økt innovasjon i Norge og Nord-Norge. Det viktigste for oss er at dette ikke bare blir prosess, byråkrati og planer men at det raskest mulig blir satt i verk praktiske og konkrete tiltak og aktiviteter. *Da må vi sikre oss at vi både har tilstrekkelig med basisingredienser, gode oppskrifter og de gode kokkene på plass.*

Arbeidsplan og prosess

Intensjonen er at etter at AG har definert sin plattform så skal vi invitere andre aktører (bedrifter, universitet, FoU miljøer og offentlig sektor (.....pluss andre) til diskusjoner/samarbeid om hvordan vi konkret kan arbeide videre for å få til Økt Innovasjon i Tromsø.

I mellomtiden, under prosessen, så er det viktig at AG samtaler med andre om vårt initiativ og hvordan vi tenker, slik at vi underveis får innspill til vårt arbeid.

Vi må også ha en ambisjon om å være innovative i vår måte å arbeide på.

12 punkts program for økt innovasjon i Tromsø

1. Hvilke internasjonalt ledende næringsliv skal Tromsø ha på om 10 år? Miljøene i Tromsø må sette seg sammen og diskutere felles strategier for prioriterte satsingsområder. Dette innebærer også å tydeliggjøre rolledeling. Skal vi lykkes så må vi evne gjøre hverandre gode. Vi må få til et radikalt tettere, forpliktende og langsiktig samarbeid mellom miljøene.
2. Bedrifter må samarbeide tettere. Etablere felles inkubatorer. Utnytte felles nettverk. Byttelåne medarbeidere. Byttelåne utstyr. Stimulere hverandre til utvikling og vekst.
3. Økt markeds- og kundefokus i forsknings - og utviklingsarbeid. Vi må ha en større kundefokusering fra tidlig fase og vi må være internasjonalt orienterte. Vi må oppnå markedssuksess, da først har vi lykkes med innovasjonen. Samarbeid om markedsarbeid nasjonalt og internasjonalt.
4. Kommunen(e) og Troms Fylkeskommune må vise et tydelig engasjement i innovasjonsarbeidet De må vise at de skjønner at dette er viktig for å sikre fremtidig utvikling og velferd. Offentlig virksomhet må selv være mer innovativ, effektiviseres og bli mer handlekraftig også i forhold til næringslivets behov og ønsker
5. Kommunen(e) og andre offentlige virksomheter må gjennom å være krevende kunder bidra til at nye tjenester og produkter utvikles av bedriftene. Ved å gi rom for regionale bedrifter kan de være med på å skape nye arbeidsplasser.
6. Aktive møteplasser; Næringskafé, First Tuesday - presentasjoner og diskusjoner.
7. Kartlegging av kompetansemiljøer og utviklingsagenter som er viktig for økt innovasjon.
8. Vi skal utvikle en innovativ innovasjonsmodell med basis i Tromsø miljøet, i samarbeid med bl.a NHO, IN og Norges forskningsråd. Denne vil omfatte både organisering av infrastruktur, finansierings modeller, aktiviteter mm
9. Mangfoldig satsing. Vi må erkjenne at innovasjon skjer på ulike måter og involverer ulike miljøer både regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Dette krever ulik fokus og en bredde av tiltak.
10. Vi skal bidra til at Tromsø får minst ett senter for fremragende innovasjon
11. Vi skal bidra til at Tromsø får minst ett nytt sentre for fremragende forskning

Tromsø, 01.09.04

Tore Andreassen, *leder*
Odd Berg Gruppen,

Hilde Marthinsen,
TosLab

Knut Andreassen/
Rune Erland Hansen
Bedriftskompetanse

Grete Kristoffersen,
Sparebank1 Nord-Norge

Truls Mølmann, Barlindhaug

Torgrim Rørtveit,
Nofi

Salve Dahle,
Akvaplan-niva